

EKONOMSKA I SOCIJALNA PRAVA ŽENA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2012-2013.

Edita Miftari, Sarajevski otvoreni centar

Uvod

Kada se govori o evropskim integracijama kroz prizmu ljudskih prava žena i u kontekstu Bosne i Hercegovine, veoma je važno razlikovati s jedne strane formalno-pravne okvire i javne mjere koje većinom prate evropske standarde, te s druge strane njihovu provedbu i svakodnevnu praksu koja je stavljena u drugi plan zbog etničkih i nacionalnih podjela dugo nakon rata u BiH. U tom smislu, stalna marginalizacija žena u svim sferama života u BiH je očigledna; žene u velikoj mjeri nisu zastupljene i diskriminisane su u javnom i političkom životu, ne postoje adekvatni vladini programi za podršku ekonomskog jačanja žena, nasilje nad ženama nije adekvatno sankcionisano i državne usluge stvorene za podršku ženama žrtvama rata su nedovoljne, loše vođene i neadekvatne, žene žrtve seksualnog nasilja i rata 1992-1995. se suočavaju sa ustavnom diskriminacijom u oba bh.entiteta, i žene sa invaliditetom, žene iz ruralnih područja, Romkinje, lezbejke, biseksualke i transrodne žene, ali i žene žrtve trgovine ljudima su alarmantno nevidljive i obespravljene. Također ne postoje adekvatni statistički podaci o većini ovih problema. Ukratko, žene u BiH žive van svojih ljudskih prava i sloboda koje je država obećala zaštititi i poboljšati.

Kontekst

Uprkos činjenici da je Bosna i Hercegovina potpisnica brojnih međunarodnih konvencija, protokola i sporazuma koji oblikuju i zahtjevaju stvarnu primjenu pravila zabrane rodne diskriminacije, te da postoje pravni okviri i javne politike koje garantuju jednaka prava za žene i muškarce, žene u BiH još uvijek nisu jednake sa muškarcima u ostvarivanju svojih prava ni u javnoj niti u privatnoj sferi. Dakle, žene su isključene iz svih važnih procesa vezanih za niz reformi koje je Bosna i Hercegovina u posljednje vrijeme pokrenula, a kao posljedica toga njihovi stavovi ostaju nevidljivi, i trend zanemarivog broja žena koje učestvuju u tijelima odlučivanja i upravljanja se nastavio.

Bosna i Hercegovina se značajno poboljšala u ovom polju tokom posljednjih deset godina uspostavljanjem okvira državnih institucija, usvajanjem Zakona o ravnopravnosti spolova u 2003. i njegovih amandmana u 2009. godini, kao i Zakon o zabrani diskriminacije u 2009. godine, ali neuspjeh vladinih institucija ili izbjegavanje harmoniziranja zakona na državnom, entitetskim i kantonalnim nivoima kako bi se osigurala jednaka prava i tretiranje žena pred zakonom izaziva zabrinutost. Značajan napredak je napravljen sa usvajanjem Gender Akcionog plana u 2006. koji je trebao voditi ka stvarnom poboljšanju statusa žena u Bosni i Hercegovini, ali je jasno vidljivo da mjere koje su preduzete od strane državnih stranaka u smislu usvajanja zakona i mjera,

uspostavljanje institucionalnog okvira, kao i provođenje akcionih planova, nije popraćeno osnovnim napretkom u rekonstruisanju tradicionalnih i patrijarhalnih rodni uloga žena i muškaraca u bosanskohercegovačkom društvu. Proces postratne tranzicije obično služi kao izgovor da se poštivanje ljudskih prava žena stavi na margine javnog diskursa. Stereotipni i tradicionalni stavovi, običaji i kulturne prakse su duboko ukorijenjene u kolektivnu svijest o ulozi žene u društvu, koja je primarno viđena kao majka, supruga i domaćica, kao da su im velikodušno dodjeljene uloge čuvarica porodice. Takvo shvaćanje snažno utječe na stavove i djelovanje žena i muškaraca unutar državnih institucija na svim razinama u BiH koji ne podržavaju temeljne i sustavne promjene usmjerene na ostvarivanje ljudskih prava žena u praksi.

Kako ovaj članak prati *poglavlje Ekonomska i socijalna prava u Izvještaju o napretku Bosne i Hercegovine u 2012. godini*, odgovoriće na pitanja o ljudskim pravima žena postavljenim u poglavlju Izvještaja o ekonomskim i socijalnim pravima žena uključujući položaj žena na tržištu rada i njihova porodijska prava, političko učešće žena te nasilje nad ženama.

„Postoje zakonske odredbe kojima se jamče prava žena i ravnopravnost spolova. Nastavila se provedba Akcionog plana u vezi sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1325 o položaju žena, miru i sigurnosti, ali je potrebno podizanje svijesti i veća finansijska sredstva. Učešće žena u politici je i dalje na niskom nivou. Kvota od 40% zastupljenosti žena u javnoj upravi, kako je propisano Zakonom o jednakosti spolova još nije dostignuta. Žene i dalje nemaju jednak pristup tržištu rada i njihovo sudjelovanje u radnoj snazi je još uvijek na niskom nivou. Ograničen napredak je postignut u usklađivanju entitetskih i kantonalnih zakona sa Zakonom o jednakosti spolova na državnom nivou. Institucionalni mehanizmi za osiguranje ravnopravnosti spolova i dalje imaju ograničene resurse. Dostupnost statističkih podataka o ravnopravnosti spolova ostaje nedovoljna. Diskriminacija pri zapošljavanju u pogledu porodijskih prava ostaje široko rasprostranjena. Određeni napredak je postignut u borbi protiv nasilja nad ženama. U Republici Srpskoj nastavljena je provedba Strategije za borbu protiv nasilja u obitelji, a pokrenuta je obuka policije. U Federaciji BiH potrebno je donijeti izmjene i dopune Zakona za borbu protiv nasilja u obitelji kako bi se poboljšala zaštita žrtava. Provedba strategije na državnom nivou je i dalje slaba. Finansiranje skloništa za žrtve je nedostatno.“¹

¹ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012., *prilog uz* Saopštenje komisije Evropskom parlamentu i Vijeću; Strategija proširenja i ključni izazovi 2012.- 2013., Brisel, Poglavlje 2.2., 17-18 str.

Tržište rada i porodijska prava

Učešće žena u radnoj snazi je još uvijek na niskoj razini. Prema podacima iz Federalnog zavoda za zapošljavanje, nivo nezaposlenosti žena u FBiH je porastao za 3.09% u drugoj polovici 2012., tj. skoro 6,000 žena su ostale bez posla za samo šest mjeseci u FBiH.² Krajem juna 2013., u FBiH je bilo registrovano 385,253 nezaposlenih osoba, i to predstavlja porast od 1,740 ili 0.45% u odnosu na prethodni mjesec.³ Od tog broja, 198,185 (51.44%) su žene, od kojih 32.69% su nekvalificirane (NKV), a 7.81% su visoko obrazovane (VSS).⁴ U drugom entitetu Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj, nivo nezaposlenosti žena se mjenjao u prvoj polovini 2012., ali se onda stabilizovao u drugoj polovini bilježeći 73,275 nezaposlenih žena.⁵ Taj broj je blago narastao u prvoj trećini 2013., ali se onda smanjio za 2.53% do jula 2013.⁶ Ista statistika pokazuje da je trenutno 72,106 nezaposlenih žena u RS, od kojih 22.23% nekvalificiranih (NKV) i 11.38% koje imaju visoko obrazovanje (VSS).⁷

Preliminarni podaci dobiveni iz ankete o radnoj snazi u BiH u 2013. pokazuju da 898,596, tj 61,3% žena nisu aktivne na tržištu rada.⁸ Od tog broja, 58.8% žena su izjavile da su obeshrabrene za traženje posla iz više razloga.⁹ Organizacije civilnog društva u BiH pretpostavljaju da se ova kategorija sastoji od žena koje su izgubile posao tokom procesa privatizacije i da su starije od 40, stoga predstavljaju grupu ljudi koji se suočavaju sa velikim poteškoćama nalaska posla.¹⁰ Isti izvor naglašava da u ovu kategoriju spadaju žene iz ranjivih grupa, kao što su žene sa invaliditetom, Romkinje, žrtve nasilja itd., gdje je skoro nemoguće za ove žene da nađu posao zbog nedostatka kvalifikacija, poslovnih vještina i dugog odsustva sa tržišta rada.¹¹ S druge strane, zabrinjavajući je postotak (oko 70% žena) koje su neplaćene članice porodice/radnice, npr. žene koje rade u porodičnim firmama i na farmama.¹²

² Federalni zavod za zapošljavanje Sarajevo, statistički podaci za period Januar 2012- Juni 2013, dostupno na : <http://www.fzzz.ba/statistika-graf/statistika-graf?Itemid=2>

³ Federalni zavod za zapošljavanje Sarajevo, Statistički pregled- Juni 2013, dostupno na: http://www.fzzz.ba/statistika/pdf/2013/Bilten_FZZZ_06_2013.pdf

⁴ Ibid.

⁵ Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, Statistički podaci za period Januar 2012- Juli 2013, dostupno na: <http://www.zzzrs.net/index.php/statistika/>

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Agencija za statistiku BiH (2013) „Preliminarni podaci Ankete o radnoj snazi u BiH u 2013“ (sprovedeno u skladu sa ILO tehnologijom), dostupno na: <http://www.bhas.ba/saopštenja/2013/LFS%202013%20Preliminarni%20bos.pdf>

⁹ Ibid.

¹⁰ Idžaković, F. (2013) „Ekonomski status žena“. U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski Otvoreni Centar, 9-14. str

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

Bosna i Hercegovina uistinu jeste usvojila mjere kojima bi osigurala rodnu ravnopravnost u zapošljavanju,¹³ te je i potreba za smanjenjem diskriminacije žena u ovom polju također prepoznata i planirana u drugim relevantnim stratezijskim dokumentima.¹⁴ No, ove mjere nisu vodile ka značajnijim promjenama, i implementacija prakse programa poticaja za nezaposlene ili samozaposlene iz ranjivih grupa pokazuju da žene nisu pravilno informisane o programima i preduslovima koje moraju ispuniti kako bi dobile ta sredstva.

I kada su zaposlene, žene se suočavaju sa diskriminacijom na više polja. Najviše zabrinjava problem kršenja radničkih prava trudnica, posebno u privatnom sektoru, posebno kada imaju ugovore o privremenom zapošljavanju koje često poslodavci ne produžuju kako bi izbjegli pravne obaveze prema budućim majkama. Ne postoje adekvatni podaci o ovim kršenjima jer su takvi slučajevi rijetko prijavljeni i otkriveni. Dakle, učestalost ovih incidenata ostaje tamni broj.

Još jedan oblik kršenja radničkih prava žena su povezana sa plaćenim porodiljskim koji je, u većini slučajeva, niži od dnevnice zarađene tokom rada. U budžetu stalno nedostaju sredstva za porodiljsku naknadu i u vrijeme kriza kada država smanjuje skupe sigurnosne transfere, prvi na meti je budžet za žene i marginalizovane grupe.¹⁵ Također, analiza utjecaja tekućih zakonskih rješenja kojima se uređuje naknada za vrijeme porodiljskog dopusta pokazuje da uživanje ovog prava zavisi od mjesta stanovanja, tj. mjesta gdje su doprinosi uplaćeni. Velike su razlike u iznosu, zahtjevima i procedurama u određenim administrativnim jedinicama, što znači da postoji 12 različitih modela ostvarenja ovog prava. Stoga uplaćivanje doprinosa tokom porodiljskog dopusta nije harmonizirano, i postoje kantoni u kojima ovo pravo uopće nije zagarantovano.

Na primjer, plata za porodiljsko odsustvo za majke zaposlene u Kantonu Sarajevu iznosi 60% neto dnevnice, u Ze-Do Kantonu 80%, u Tuzlanskom Kantonu 90%, a ni u jednoj administrativnoj jedinici u BiH ili entitetu se ne isplaćuje 100% dnevnice.¹⁶ Pravo na naknadu tokom porodiljskog odsustva temeljeno na mjesto stanovanja nakon usvajanja Zakona o platama i naknadama u Institucijama BiH je dovedeno do značajnih razlika, ali samo za osobe zaposlene u institucijama države. Naknada za nezaposlene majke tokom trudnoće i nakon rođenja djeteta varira između 10% do 20% od prosječne neto plaće, ili se plaća kao jednokratna pomoć, ili se čak uopće ne uplaćuje.¹⁷ Na primjer, u Ze-Do Kantonu, nezaposlene majke dobiju jednokratnu pomoć od 150 BAM.¹⁸

¹³ Strategija zapošljavanja u Bosni i Hercegovini. 2010 –2014., Strategija zapošljavanja FBiH 2009-2013., Strategija zapošljavanja RS 2010-2015.

¹⁴ Strategija razvoja BiH (2010), Strategija socijalnog uključivanja (2010)

¹⁵ Idžaković, F. (2013) „Ekonomski status žena“. U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski Otvoreni Centar, 9-14. str.

¹⁶ OSCE (2012) „Pravo na socijalnu zaštitu u Bosni i Hercegovini- Pitanja primjerenosti i jednakosti“, Sarajevo

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

Federacija BiH priprema novi Zakon o zaštiti porodice sa djecom koji bi trebao izjednačiti porodijske naknade u entitetu jer draft ovog dokumenta propisuje plaćanje 60% od prosječne plate u Federaciji Bosne i Hercegovine, dok ostatak - do punog iznosa plate - treba biti isplaćeno od poslodavca.¹⁹ Ovo rješenje bi trebalo oprezno razmotriti kako bi se spriječile nove prepreke za žene na tržištu rada.

Političko učešće žena

Žene u Bosni i Hercegovini nisu jednake sa muškarcima u političkom životu. Općenito, u Bosni i Hercegovini je mali broj političkih liderki, kako na državnom tako i na lokalnom nivou. Rezultati prethodnih, i lokalnih i općih, izbora služe kao primjer. Prema procentualnom udjelu žena na ministarskim pozicijama i u parlamentima, BiH se može porediti sa državama kao npr. Saudijska Arabija i Kambodža, jer je Vijeće ministara isključivo sastavljen od muškaraca, dok je broj žena u Parlamentu neprimjetno bolji. U Predstavničkom Domu Parlamentarne skupštine BiH je devet zastupnica, od 42 člana,²⁰ i dvije žene (13.3%) u Domu naroda, od 15 članova.²¹ Samo je jedna žena (5.8%) postavljena u Vladi Federacije BiH od 17 ministarskih pozicija.²² Predstavnički Dom Federalnog parlamenta se sastoji od 98 zastupnika, od kojih su 22 žene (22.4%)²³, a u Domu naroda je 14 (24.1%) žena od ukupno 58 mjesta.²⁴ Pozitivni primjeri su imenovanje pet žena (31%) u Vladi Republike Srpske, te imenovanje prve žene na poziciju premijerke Republike Srpske u martu 2013.²⁵ U Narodnoj skupštini RS se nalazi 18 (21.7%) zastupnica od ukupno 83 mjesta.²⁶

Ono što se dešava iza ovih brojeva jeste da politički lideri neprestano ignorišu žene stvarajući od njih najveću marginalizovanu grupu u bh. društvu. Ovo ima negativne implikacije na političke aktivnosti jer su žene kao manjina u stranačkim strukturama i političkim tijelima izabrane da bi poštovala stranačku disciplinu koja im ne dopušta da se zalažu za rodnu ravnopravnost iako bi mogle biti rodno osvještene. Također, imenovanje žena na pozicije odlučivanja je često popraćeno sveprisutnim negativnim stavom i mobingom koji uzrokuje psihološku barijeru za žene odražavajući se na gubitak samopouzdanja, ali i gubitak liderskih ambicija i želje za napretkom u

¹⁹ Idžaković, F. (2013) „Ekonomski status žena“. U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 9.-14. str

²⁰ Parlamentarna skupština BiH, Poslanici Predstavničkog doma, dostupno na: <https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/p/Archive.aspx?m=2&langTag=bs-BA&pril=b>

²¹ Parlamentarna skupština BiH, delegati Doma naroda, dostupno na: <https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/d/Archive.aspx?m=2&langTag=bs-BA&pril=b>

²² Sastav Vlade Federacije BiH, dostupno na: <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/sastav%20vlade/index.php>

²³ Predstavnički dom parlamenta Federacije BiH, dostupno na: <http://predstavnickidom-pfbih.gov.ba/bs/page.php?id=8>

²⁴ Delegati u Domu naroda Federacije BiH, dostupno na: http://www.parlamentfbih.gov.ba/dom_naroda/bos/dom_naroda/organizacija/delegati.html

²⁵ Sastav Vlade Republike Srpske, dostupno na: <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/ClanoviVlade/Pages/default.aspx>

²⁶ Poslanici Narodne skupštine Republike Srpske, dostupno na: <http://www.narodnaskupstinars.net/lat/sastav/poslanici>

političkim krugovima.²⁷ S druge strane, kada su politički angažovane, žene su često predstavljene stereotipski od strane medija, i nevidljive su u predizbornim kampanjama iako su vrlo aktivne u izbornom procesu i bez obzira što imaju promotivne kampanje koje su detaljno razrađene za civilni sektor i rodne mehanizme. Nerijetko su žene postavljene na pozicije na koje inače ne bi bile izabrane, obzirom da su političke stranke vrlo iskusne i upoznate sa metodama kako napraviti listu kandidata_kinja prateći sistem kvota sa minimalnim brojem žena.²⁸ To očigledno rezultira da građani_ke favoriziraju više muškarce od žena, što može biti zaključeno iz prethodnih općih izbora koji pokazuju da procenat učešća žena u zakonodavnim tijelima na svim nivoima ostaje nizak, isto kao i nakon prethodnih izbora. Ove činjenice pokazuju da su građani_ke Bosne i Hercegovine otporni_e na promjene stavova i razumjevanja društveno izgrađenih rodnih uloga, nanoseći štetu i muškarcima i ženama.

Slijedi još jedan zabrinjavajući problem koji se odnosi na isključivanje žena iz svih ključnih reformi koje je Bosna i Hercegovina u posljednje vrijeme pokrenula, stoga su njihovi stavovi ostali nevidljivi jer su ovi procesi vođeni od strane zatvorenog kruga političkih lidera. Dodatna prepreka je činjenica da su žene manjina i u tijelima političkih stranaka gdje teško mogu postaviti pitanje rodne ravnopravnosti u fokus jer programi stranaka često ne uključuju principe rodne ravnopravnosti.²⁹ Ovo je posebno zabrinjavajuće jer su stranke kreatori politika i oni su odgovorni za očuvanje ili mijenjanje tradicionalnih stavova i stereotipa o političkom angažmanu žena, ali su zaduženi i za jačanje i edukaciju žena i pružanje podrške za izabrane žene, što bi moglo na svaki način povećati broj žena u političkom životu. Ipak, ovo ostaje izazov koji političke stranke u Bosni i Hercegovini još nisu spremne prihvatiti.

No, ipak postoji par pozitivnih promjena koje su se nedavno desile u političkom životu u BiH. U februaru 2013., zastupnice u Predstavničkom Domu Parlamenta FBiH su osnovale Klub parlamentarki koji trenutno djeluje kao neformalna grupa, ali je pokrenuta inicijativa da se usvoje amandmani u parlamentarne Statute, jer još uvijek nije moguće osnovati višepartijske klubove. Ovo je bio značajan korak za zastupnice, iako je izazvao burnu javnu reakciju od strane nekih političara. Drugi korak je učinjen u pogledu harmonizacije sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH, usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama izbornog zakona u BiH koji se odnosi na odredbe koje regulišu rad tijela za provođenje izbora, kao i odredbe koje regulišu certifikaciju i predlaganje

²⁷ Vidović, G. (2013) „Žene u političkom i javnom životu“, U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 17-19. str

²⁸ Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (2013) *Obzervacije Jasminke Džumhur, Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina on the Implementation of the UN Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) in Bosnia and Herzegovina*, dostupno na: http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/BIH/INT_CEDAW_IFN_BIH_13699_E.pdf

²⁹ Ibid.

kandidata_kinja za izbore koje su izmijenjene u smislu uvođenja nužnosti postojanja 40% predstavnika iz manje predstavljenog spola.³⁰ Poseban napredak je učinjen u pogledu položaja žena na kandidatskim listama gdje je omjer od 30% povećan na 40%, tako da sada glasi "ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na tom popisu".³¹ Iako ovo predstavlja značajan napredak u pogledu učešća žena u političkom životu, ostaje da se vidi kako će biti provedeno od strane političkih stranaka na općim izborima 2014. S tim u vezi, pitanje zatvorenih i otvorenih lista ostaje otvoreno jer je to dvosjekli mač što znači da bi zatvorene liste osigurale veći broj izabranih žena, ali može predstavljati nove temelje za manipulaciju izbornim rezultatima gdje političke stranke postavljaju podobne kandidatkinje ali ne i nužno sposobne.

Nasilje nad ženama i marginalizovanim ženama

Ne postoje adekvatni statistički podaci o nasilju nad ženama zbog nedostatka jedinstvene metodologije i baze podataka što vodi slabom planiranju, provođenju i budžetiranju odgovarajućih mjera. Žene žrtve nasilja često strahuju da prijave ovakve incidente, posebno ako je počinitelj član porodice. Pored toga, žene žrtve nasilja nemaju povjerenja u državne institucije iz više razloga, ali najviše jer socijalni radnici ne koriste senzibilisani pristup žrtvama, procesuiranje i rješavanje slučajeva na sudu je sporo, i nasilnici često prijete i zastrašuju svoje žrtve. Dodatni problem je činjenica da fizičko nasilje sa vidljivim fizičkim povredama je prvenstveno prepoznato od vladinih institucija kao glavni i jedini oblik nasilja nad ženama, dok seksualno, psihološko i ekonomsko zlostavljanje žena je zanemareno i manje priznato u praksi.

Uprkos činjenici da novi zakon o zaštiti od porodičnog nasilja je usvojen u 2012 u oba bh.entiteta,³² neuspjevanje harmonizacije odredbi ovog zakona i pružanje pravne sigurnosti, nejednak tretman i nizak nivo primjene zakona koji tretiraju nasilje nad ženama od strane odgovornih zvaničnika je ključni problem u Bosni i Hercegovini. Još uvijek nedostaje sistematična koordinacija među relevantnim organima vlasti u slučajevima koji uključuju najteža krivična djela ili ubistva žena gdje su žene većinom žrtve a ponekad i počiniteljke nakon što su godinama bile podvrgnute nasilju.³³ Nadalje, država ima vrlo slabu kaznenu politiku koja vodi ka nekažnjivom nasilju. U Republici

³⁰ Zakon o izmjenama i dopunama izbornog zakona (Službeni glasnik BiH, broj 18/13), Član 1 i 2

³¹ Ibid., Član 3

³² Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS (Službeni glasnik RS, broj 102/12), Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH (Službeni glasnik FBiH, Službeni glasnik, broj 20/13)

³³ Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (2013) Obzeservation of Jasminke Džumhur, Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina on the Implementation of the UN Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) in Bosnia and Herzegovina, dostupno na: http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/BIH/INT_CEDAW_IFN_BIH_13699_E.pdf

Sprskoj, čin porodičnog nasilja je još uvijek tretiran i kao manji prekršaj i kao krivično djelo, dok u FBiH je tretiran kao krivično djelo. Ovo direktno utječe na svijest o porodičnom nasilju kao čin koji tek blago ugrožava društvo koje je mnogo blaže kažnjeno a i često ne bude procesuiran uopće.³⁴

Trenutne državne usluge su nedovoljne, slabo vođene i neadekvatne. Nevladine usluge kao što su besplatna pravna pomoć, psihološka podrška, skloništa i SOS linije su loše planirane ili ovise samo o ograničenim sredstvima iz inostranstva i nevladinih organizacija. Trenutno postoji deset skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u porodici u oba entiteta u Bosni i Hercegovini, koji su pokrenuti od strane nevladinih organizacija i pružaju potrebnu psihološku, medicinsku i pravnu pomoć, podršku u rehabilitaciji i resocijalizaciji i podršku u smislu izrade izlazne strategije.³⁵ Međutim, podrška se jedino nudi žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima, dok usluge za žrtve drugih oblika nasilja ne postoje. To je posljedica nepravilne dodjele obaveznih državnih fondova, kao i sporadičnom planiranju i raspodjeli tih sredstava od strane lokalnih zajednica i kantona, iako zakoni oba entiteta o zaštiti od nasilja u porodici propisuju obavezna finansijska sredstva za skloništa u iznosu od 70% iz entitetskih budžeta, a 30% iz lokalnih zajednica i kantona.³⁶

Na kraju, marginalizirane žene imaju veću vjerojatnost da postanu žrtve nasilja, osobito Romkinje, žene s invaliditetom, lezbejke, biseksualne i transrodne žene i seksualne radnice. Žene s invaliditetom imaju ograničene informacije, ograničen fizički pristup zdravstvenim ustanovama, ali i adekvatnoj opremi i educiranom medicinskom osoblju što ima štetne učinke na njihova seksualna i reproduktivna prava. Romkinje su manje obrazovane i zaposlene od ostalih žena u našoj zemlji, uglavnom zato što odrastaju u tradicionalnim romskim zajednicama, ali i zbog snažne diskriminacije s kojima se susreću u društvu. Kao rezultat tradicionalne prakse i nedostatka de facto zaštite od strane države, Romkinje su često podvrgnuti ranim i plaćenim brakovima. Lezbejke, biseksualne i transrodne žene su obespravljene, nevidljive i žive u stalnom strahu suočavajući se sa zločinima iz mržnje, seksualne radnice su vrlo ranjive na HIV i druge spolno prenosive bolesti, uskraćeno im je osnovno pravo na zdravlje, izložene su maltretiranju i nasilju, dok je njihovo ponašanje i rad kazneno djelo.

Preporuke

³⁴ Petrić, A. (2013) „Nasilje nad ženama“. U: Miftari, E. ed. . *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 23.str.

³⁵ Ibid.

³⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS (Službeni glasnik RS, broj 102/12), Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH (Službeni glasnik FBiH, Službeni glasnik, broj 20/13)

- Država će pod hitno stvoriti stvarne, lako izvodljive i finansijski podržane programe koji će imati za cilj povećanje broja zaposlenih žena kroz: jedinstvene i široko dostupne programe u cijeloj zemlji za prekvalifikacije, dokvalifikacije ili nastavak obrazovanja za žene, kako bi poboljšale svoje vještine i znanja potrebne na tržištu rada. Država također treba ojačati kapacitete inspekcije rada, uvesti visoke kazne za kršioce zakona i uvesti kontinuirane provjere svih privatnih i javnih preduzeća, i treba hitno uspostaviti učinkovit mehanizam za praćenje slučajeva diskriminacije.
- Država će izjednačiti naknadu svim ženama za vrijeme korištenja porodiljskog odsustva, te osigurati da je trajanje porodiljskog odsustva u skladu sa zakonski propisanim rokom, i kazniti svakog poslodavca koji nezakonito otpusti radnicu zbog korištenja porodiljskog dopusta. Država će također kreirati programe i mjere koje će smanjiti udio žena u skupini neplaćenih članova porodica koji rade, poduzeti radnje u cilju utvrđivanja i odrediti vrijednost ovog nevidljivog rada žena, i pružiti programe koji će stimulirati ovu kategoriju žena da započnu male biznise ili da rade od kuće.
- Država će redovno prikupljati podatke i izvještavati o statističkim podacima u svim oblastima koje se odnose na ekonomska i socijalna prava žena.
- Država će uvesti adekvatan strateški plan sa ciljem da se uklone barijere i uzroci diskriminacije žena u političkom i javnom životu. Političke stranke se trebaju uključiti u promjenu stavova i svijesti o ulogama muškaraca i žena u cijelom društvu, kao i u prihvatanju ravnopravnosti spolova kao vrijednosti za svakoga. Država mora promijeniti Zakon o finansiranju političkih stranki kako bi sredstva koja se izdvajaju za političke stranke ovisile o nivou jednakog učešća muškaraca i žena kao što je propisano Zakonom o ravnopravnosti spolova.
- Država će stvoriti uslove za aktivnu uključenost žena u svim reformama, posebno u nadolazećim ustavnim reformama i inicijativama za izmjene i dopune zakona kako bi se otklonile odredbe koje umanjuju uključenost žena u političkom životu.
- Država će razviti jedinstvenu bazu podataka o svim oblicima nasilja nad ženama, i osigurati poboljšanje, uspostavljanje i budžetiranje usluga koje odgovaraju posebnim potrebama žena žrtava nasilja kroz izmjene trenutnog zakonodavstva, mjera i praksi u konsultaciji sa nevladinim organizacijama i sa posebnim potrebama marginalizovanih žena. Država će osigurati da svi profesionalci u institucijama za zaštitu žena od nasilja, posebno u centrima za

socijalni rad, agencijama za provedbu zakona, sudstvu i zdravstvenim ustanova imaju sistematsku obavezu da pohađaju treninge o ljudskim pravima žena i nasilju nad ženama.

- Država će izjednačiti entitetske zakone o zaštiti od nasilja u porodici i osigurati da slučajevi nasilja u porodici budu procesuirani u krivičnom postupku i u skladu s međunarodnim standardima, kao i efikasnu primjenu zaštitnih mjera, kako bi se pružila adekvatna zaštita ženama žrtvama nasilja. Treba uspostaviti i efikasno praćenje i mehanizme odgovornosti za sve institucije koje pružaju zaštitu za žene žrtve nasilja.
- Država će zaštititi žene od štetnih tradicionalnih praksi, govora mržnje i zločina iz mržnje, diskriminacije i isključivanja. Trebaju se usvojiti posebne zaštitne mjere u rodno specifičnim i općim strategijama za marginalizovane žene, posebno u edukaciji, zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti.

Preporuke

- Agencija za rad i zapošljavanje BiH, *Strategija zapošljavanja u BiH 2010- 2014*, dostupno na:
http://www.arz.gov.ba/files/akti/strategije/Strategija_zaposljavanja_2010-2014_en.pdf
- Agencija za statistiku BiH (2013) *Preliminarni podaci Ankete o radnoj snazi u BiH u 2013* dostupno na:
<http://www.bhas.ba/saopstenja/2013/LFS%202013%20Preliminarni%20bos.pdf>
- Direkcija za ekonomsko planiranje (2010) *Strategija razvoja BiH 2010-2014*, dostupno na:
http://www.dep.gov.ba/razvojni_dokumenti/razvojna_strategija/Archive.aspx?pageIndex=1&langTag=bs-BA
- Direkcija za ekonomsko planiranje (2010) *Strategija socijalnog uključivanja*, dostupno na:
<http://cesi.fpn.unsa.ba/wp-content/uploads/2012/12/Strategija-socijalnog-uklju%C4%8Divanja-Bosne-i-Hercegovine-Vije%C4%87e-ministara-Direkcija-za-ekonomsko-planiranje.pdf>
- *Delegati u Domu naroda Federacije BiH*, dostupno na:
http://www.parlamentfbih.gov.ba/dom_naroda/bos/dom_naroda/organizacija/delegate.html,
Poslanici u Predstavničkom domu, dostupno na:
<http://predstavnickidom-pfbih.gov.ba/bs/page.php?id=8>
- Federalni zavod za zapošljavanje Sarajevo, statistički podaci za period Januar 2012- Juni 2013, dostupno na: <http://www.fzzz.ba/statistika-graf/statistika-graf?Itemid=2>; Statistički pregled- Juni 2013, dostupno na:

http://www.fzzz.ba/statistika/pdf/2013/Bilten_FZZZ_06_2013.pdf

- Idžaković, F. (2013) „Ekonomski status žena“. U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 9-14. str.
- Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (2013) *Observation of Jasminke Džumhur, Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina on the Implementation of the UN Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) in Bosnia and Herzegovina*, dostupno na:
http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/BIH/INT_CEDAW_IFN_BIH_13699_E.pdf
- Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012., *prilog uz Saopštenje komisije Evropskom parlamentu i Vijeću; Strategija proširenja i ključni izazovi 2012.- 2013.*, Brisel
- Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije BiH, *Strategija zapošljavanja Federacije BiH 2009-2013*, dostupno na:
<http://fmrsp.gov.ba/s/images/stories/Strategija%20zaposljavanja%20FBiH%20Ministarstvo.pdf>
- Narodna skupština Republike Srpske, *Poslanici*, dostupno na:
<http://www.narodnaskupstinars.net/lat/sastav/poslanici>
- Parlamentarna skupština BiH, Delegati Doma naroda, dostupno na:
<https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/d/Archive.aspx?m=2&langTag=bs-BA&pril=b>,
Poslanici Predstavničkog doma, dostupno na:
<https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/p/Archive.aspx?m=2&langTag=bs-BA&pril=b>
- Petrić, A. (2013) „Nasilje nad ženama“. U: Miftari, E. ed. U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 23.str.
- OSCE (2012) *Pravo na socijalnu skrb u Bosni i Hercegovini- Pitanja primjerenosti i jednakosti*, Sarajevo
- *Sastav Vlade Federacije BiH*, dostupno na:
<http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/sastav%20vlade/index.php>
- *Sastav Vlade Republike Srpske*, dostupno na: <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/ClanoviVlade/Pages/default.aspx>
- Vlada RS, *Strategija zapošljavanja RS 2010- 2015*, dostupno na:
<http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpb/Documents/prijedlog%20strategija%20zaposljavanja%20republike%20srpske%202011-2015.pdf>

- Vidović, G. (2013) „Žene u političkom i javnom životu“. U: Miftari, E. ed. *Dodatak 3. Alternativnom izvještaju o implementaciji CEDAW konvencije i ženskim ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar. 17-19. str.
- Zakon o izmjenama i dopunama izbornog zakona (2013) Službeni glasnik BiH, broj 18/13
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH (2013) Službeni glasnik FBiH, broj 20/13
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS (2012) Službeni glasnik RS, broj 102/12
- Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, *Statistički podaci za period Januar 2012- Juli 2013*, dostupno na: <http://www.zzzrs.net/index.php/statistika/>

O autorici

Edita Miftari (1989) posjeduje Bachelor diplomu Sigurnosnih studija na Univerzitetu u Sarajevu i nagrađena je stipendijom za Master studij na Rodnim studijama na Central European Univerzitetu (CEU) u Budimpešti, Mađarska. Njena interesovanja se nalaze u feminističkom i rodnom pristupu sigurnosti, posebno vojnim i sektorima provedbe zakona. Pohađala je brojne kurseve o diskriminaciji, ravnopravnosti spolova, ljudskim pravima LGBT osoba, o političkom učešću i liderstvu. Kao saradnica Sarajevskog otvorenog centra, izradila je Alternativni izvještaj o implementaciji CEDAW i ženskih ljudskih prava u Bosni i Hercegovini (2013), koji je uspješno prezentiran UN CEDAW Komitetu u julu 2013. Također je osnivačica Tuzlanskog otvorenog centra koji je osnovan u Tuzli u 2013. godini.